

Konec velkého vyprávění? Sekularizace v sociologické perspektivě*

Nakladatelství Centrum pro studium demokracie a kultury Masarykovy univerzity vydalo v předloňském roce v rámci sociologické řady publikaci *Konec velkého vyprávění? Sekularizace v sociologické perspektivě*. Jejím autorem je Roman Vido, který působí jako odborný asistent na katedře sociologie FSS MU. Tato kniha se tak v současnosti zařazuje mezi další publikace nové generace autorů, kteří se sociologii náboženství v České republice na různých akademických pracovištích věnují systematicky.

Jak název sám napovídá, práce se zaměřuje na teorie sekularizace, které mnozí současní autoři již považují za překonané či přímo vyvrácené a vyhrazují jim místo na „sметиšti dějin“ sociologie náboženství. Lze dokonce slyšet proklamace o pádu sekularizační teze či klasické sekularizační teorie. Otazník v názvu knihy však není samoúčelný a z hlediska Romana Vida je způsob tohoto nahlížení na různé sekularizační teorie poněkud zjednodušující a zavádějící. Podle Vida ani neexistuje v sociologii náboženství nic jako „klasická sekularizační teorie“. Můžeme zde identifikovat pouze širší teoreticko-analytický rámec, který lze označit jako „sekularizační paradigma“, se specifickým způsobem artikulace vztahu mezi náboženstvím a modernitou (s. 10). Samotné sekularizační paradigma (či narativ) ale ani nelze ze své podstaty vyvrátit.

Koncept paradigmatu je v publikaci pro VIDA zároveň také důležitým analytickým nástrojem, který může sloužit pro určení počátku sekularizační debaty a také k identifikaci těch, kteří si zaslouží plnohodnotné označení „teoretikové sekularizace“ (s. 22). V tomto ohledu pak autor vychází zejména z práce švýcarského sociologa

Oliviera Tschannena, na kterého také často odkazuje. Pokud shrneme záměr autorského počínu Romana VIDA do jedné (jeho) věty, pak snahou je zde představit parametry sekularizační debaty a proměny epistemologického statusu promluvy v jejím rámci vyslovených na poli moderní sociologie náboženství (s. 10).

Po úvodním představení knihy a jejích cílů Roman Vido v jednotlivých kapitolách čtenáře seznamuje s různými fázemi života sekularizačního paradigmatu od jeho ustanovování až po současný stav sekularizační debaty. Věnuje se jak klasickým teoretikům sekularizace, respektive nositelům sekularizačního paradigmatu (Peter Berger, Bryan Wilson, David Martin a další.), tak i jeho kritikům, kteří se zejména v americkém prostředí sociologie náboženství (viz zejména Rodney Stark) snažili vytvořit tzv. nové paradigma (odkazující se často k teorii racionální volby) jakožto protiváhu „evropským“ teoretikům sekularizace. Na jednotlivých stránkách pak Roman Vido podrobně popisuje, jakým způsobem probíhaly argumentační spory obou táborů, přičemž také ukazuje, že zde stejně jako v jakékoliv jiné debatě docházelo často i k různým dezinterpretacím a zjednodušením.

Zásadní narušení (prakticky) monopolního postavení sekularizačního paradigmatu v moderní sociologii náboženství nicméně nepřineslo tzv. nové paradigma, ale podle VIDA až globalizační perspektiva a s ní spřízněná perspektiva mnohočetných modernit (s. 315). Autor však podotýká, že ústup sekularizačního paradigmatu z pozice dominantního výkladového rámce pro analýzu náboženské situace v moderních společnostech nemusí nutně vést k odmítnutí či zavržení konceptu sekularizace nebo k zavržení (různých) sekularizačních teorií, ale důkladné seznámení s průběhem a obsahem sekularizační debaty uplynulých 50 let naopak nabízí řadu důležitých

teoretických a konceptuálních podnětů i inspiraci pro komparativní empirické projekty (s. 316).

Knihu Romana Vída lze v českém prostředí srovnat zejména s publikací Dušana Lužného *Náboženství a moderní společnost*. Sociologické teorie modernizace a sekularizace, která vyšla v roce 1999. Od té doby se nicméně v životě sekularizačního paradigmatu mnohé událo. Vzhledem k tomuto časovému odstupu publikace Romana Vída zpracovává i příspěvky autorů k sekularizační debatě po nástupu nového milénia. V tomto ohledu nelze opomenout především významného současného obhájece sekularizačního paradigmatu Steva Brucea. Zajímavá je například Bruceova polemika s Peterem Bergerem a kritika jeho „paradigmatické konverze“, když Berger na sklonku tisíciletí prohlašuje, že se dříve mýlil, a naopak hovoří o desekularizaci světa. Roman Vido se však snaží věnovat i starším autorům, kteří jsou někdy v sociologických diskusích o sekularizaci (podle jeho názoru) neprávem opomíjeni. Jako příklad lze uvést Richarda Fenna.

Vido na práci Lužného v dobrém slova smyslu navazuje, přičemž ji také výrazně rozšiřuje, doplňuje a aktualizuje. Oproti Lužného spíše přehledové publikaci pak práce Romana Vída poskytuje více provázaný text, kde je téma sekularizačních teorií zpracováno do podrobnějších detailů s větším důrazem právě na chronologii sekularizační debaty (respektive životní dráhu sekularizačního paradigmatu). V této historizaci a systematizaci sekularizační debaty lze spatřovat také jeden z hlavních přínosů publikace.

Závěrem lze říci, že kniha poskytuje poměrně hutný text, který je však zároveň dobře čitelný. Roman Vido v něm podrobným způsobem předkládá „životopis“ čtení sekularizační debaty, která probíhá zhruba od 60. let 20. století až dodnes. Na

mnoha místech má však text určité přesahy, přičemž se (zejména v předposlední kapitole) dotýká i dalších problémů současné sociologie náboženství i sociálních věd obecně. Určitý význam může mít práce i na poli vědních studií, protože autor zde na konkrétním případě popisuje, jak se vlastně postupně stane, že se ustaví „nějaké“ paradigma, a jakým způsobem pak toto paradigma žije a dále se vyvíjí. Přestože se kniha může jevit některým čtenářům místy až příliš deskriptivní, domnívám se, že je v rámci české sociologie náboženství důležitým příspěvkem.

M. Vrzal

* Vido, Roman: *Konec velkého vyprávění? Sekularizace v sociologické perspektivě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, Masarykova univerzita, 2011, 352 s.

Radkin Honzák: Babičku potrkal jelen aneb Co tomu říkáte doktore?*

Názvem *Babičku potrkal jelen aneb Co tomu říkáte, doktore? vás psychiatr, pedagog a exšéfredaktor Praktického lékaře MUDr. Radkin Honzák, CSc. (1939) naláká k sáhnutí po uvedeném knize. Název si vypůjčil z perel-citátů Jaroslava Žáka: „Zavolejte lékaře, babičku potrkal jelen“ (s. 34), ale nic bližšího se o tom nedozvíte. Zato se už v první kapitole – *Doktore, co tomu říkáte?* – dočtete o jeho pacientech z léčebny v Kosmonosích, s nimiž si z počátku nevěděl co počít, např. s pacientkou se sedm let trvajícím těhotenstvím očekávajícím Stalinovo dítě.*

Svou knihou navázal na své dříve vydané I v nemoci si buď přítelem (1989), *Kurs psychologické sebeobrany v neza městnanosti* (1991), *Krise v životě, život v krizi* (1994) a jiné. Obsahuje 43 textů,